

คู่มือโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มั่นสำปะหลัง ปี ๒๕๖๕

๑. หลักการเหตุผล

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของประเทศ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ประมาณการผลผลิตมันสำปะหลัง ในปี ๒๕๖๓/๖๔ มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวโดยรวมคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีเพาะปลูก ๒๕๖๒/๖๓ เนื่องจากราคามันสำปะหลัง (เชื้อแป้ง ๒๕%) ที่เกษตรกรขายได้มีราคาดีต่อเนื่อง ประกอบกับภาครัฐมีนโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ปีเพาะปลูก ๒๕๖๓/๖๔ เกษตรกรมีแรงจูงใจปลูกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสถานการณ์การผลิตมันสำปะหลังภายในประเทศมีเนื้อที่เก็บเกี่ยวประมาณ ๙.๕๐๗ ล้านไร่ ผลผลิต ๓๑.๖๓๒ ล้านตัน และประมาณการผลผลิตต่อไร่ ๓,๓๒๗ กิโลกรัม ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนเนื่องจากในปี ๒๕๖๓ เกษตรกรที่เคยหยุดการเพาะปลูก และเกษตรกรที่ปลูกอ้อยและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีการปรับเปลี่ยนมาปลูกมันสำปะหลังเพิ่มมากขึ้น เพราะราคามันสำปะหลังมีราคาดี ราคาอ้อยต่ำ และปัญหาหนอนกระช้ำข้าวโพด ประกอบกับมีโครงการประกันรายได้ที่มีการชดเชยราคามันสำปะหลังให้กับเกษตรกร และมีการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง โดยมีเป้าหมาย คือ เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน พัฒนาคุณภาพ การส่งเสริมการใช้พันธุ์ที่ได้รับการรับรอง และเหมาะสมกับพื้นที่ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการเพิ่มผลผลิต

ยุทธศาสตร์สินค้าเกษตรมันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ ปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๙ จึงได้กำหนดเป้าหมายการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังเป็น ๕ ต้นต่อไร่ ในปี ๒๕๖๒ และเป็น ๗ ต้น/ไร่ ในปี ๒๕๖๙ และมีการบริหารจัดการพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ ๘.๕ ล้านไร่ รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย การส่งออกทำรายได้ในปี ๒๕๖๙ มีมูลค่าไม่ต่ำกว่า ๑๕๐,๐๐๐ ล้านบาท โดยมียุทธศาสตร์ดำเนินการ ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการผลิต เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตร การบริหารจัดการพื้นที่ และการพัฒนาเครือข่าย ด้านการผลิตและการตลาด ๒) ด้านการตลาด เน้นการรักษาเสถียรภาพด้านราคาและการตลาด และการขยายตลาด ๓) ด้านนโยบายและบริหารจัดการ เน้นเรื่องพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการเชื่อมโยงการผลิต ๔) ด้านการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นพัฒนาการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม และการส่งเสริมการลงทุน ๕) ด้านงานวิจัยและพัฒนา เน้นสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาทั้งด้านพันธุ์และเขตกรรม การแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม และการตลาด

จากยุทธศาสตร์สินค้าเกษตรมันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ ปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๙ กรมส่งเสริมการเกษตร จึงกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยใช้ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งสอดคล้องตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรนำระบบการพัฒนาการเกษตรแบบแปลงใหญ่ รวมทั้ง เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการเพาะปลูก ดังนั้น การดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มันสำปะหลัง) จึงมุ่งหวังเพื่อพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้มีความสามารถในการผลิตมันสำปะหลังที่ตอบสนองกับยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาล รวมทั้ง เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันตามความต้องการของตลาด ส่งผลให้เกษตรกรมีความมั่นคง ภาคการเกษตรมั่นคง และเป็นการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร และร่วมกันผลิตมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่ โดยมีแผนพัฒนารายแปลง และแผนธุรกิจของกลุ่มที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

๒.๒ เพื่อพัฒนานักส่งเสริมการเกษตรให้มีความสามารถเป็นผู้จัดการแปลง และมีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกร

๒.๓ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง และบริหารจัดการการผลิตและการตลาดร่วมกัน ด้วยการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

๓. เป้าหมาย/สถานที่ดำเนินการ

๓.๑ เป้าหมายการดำเนินงาน รวมทั้งสิ้น ๓๔๙ แปลง เกษตรกร จำนวน ๑๕,๕๑๑ ราย ประกอบด้วย

- แปลงปี ๒๕๖๓ จำนวน ๘๔ แปลง เกษตรกร จำนวน ๓,๗๗๖ ราย
- แปลงปี ๒๕๖๔ จำนวน ๒๐๐ แปลง เกษตรกร จำนวน ๘,๙๓๗ ราย
- แปลงปี ๒๕๖๕ จำนวน ๖๕ แปลง เกษตรกร จำนวน ๒,๗๙๘ ราย

๓.๒ สถานที่ดำเนินการ พื้นที่ ๓๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี กาฬสินธุ์ กำแพงเพชร ขอนแก่น ชัยภูมิ ตาก นครราชสีมา นครพนม บุรีรัมย์ ปราจีนบุรี พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด ราชบุรี ระยอง ลพบุรี ลำปาง เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สระแก้ว สระบุรี สุพรรณบุรี สุรินทร์ หนองคาย อำนาจเจริญ อุตรดิตถ์ อุตรธานี อุทัยธานี และจังหวัดอุบลราชธานี (ตามภาคผนวก ก)

๔. กิจกรรม และวิธีการดำเนินการ

การดำเนินงานส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังดำเนินการภายใต้หลักการของระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยเกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มีเป้าหมายการพัฒนา ๕ ด้าน คือ การเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต พัฒนาคุณภาพ การตลาด และการบริหารจัดการ ซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องในแปลงใหญ่มันสำปะหลังปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕ ดังนี้

๔.๑ แปลงใหญ่ปี ๒๕๖๓ (แปลงปีที่ ๓)

๔.๑.๑ การถ่ายทอดความรู้

๑) จัดเวทีวิเคราะห์ ประเมินการยอมรับเทคโนโลยี และความต้องการใช้เทคโนโลยี ของเกษตรกร และการตลาด เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา รวมทั้งจัดทำแผนพัฒนารายแปลง และแผนธุรกิจของกลุ่ม ตามแนวทางการบริหารจัดการรูปแบบแปลงใหญ่

๒) จัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติ เน้นการบริหารจัดการกลุ่ม และการเชื่อมโยงการตลาดแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการตามประเด็นการเรียนรู้ โดยใช้แนวทางการพัฒนา Smart Group ของกรมส่งเสริมการเกษตรบูรณาการร่วมกับกิจกรรมต่างๆ จากหน่วยงานภายในกรมส่งเสริมการเกษตร เช่น การจัดการศัตรูพืช (โรคใบด่างมันสำปะหลัง) การจัดการดินและปุ๋ย เป็นต้น เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือสินเชื่อต่างๆ ได้

๓) การยกระดับมาตรฐานและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

- สร้างมูลค่าเพิ่ม/แปรรูป โดยส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังคุณภาพ การผลิตมันเส้นสะอาด รวมทั้ง ใช้กระบวนการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อควบคุมคุณภาพของผลผลิตให้ได้มาตรฐาน ตั้งแต่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูปเป็นเส้นสะอาด จนถึงการจัดจำหน่าย

- จัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายการซื้อขายผลผลิตหัวมันสำปะหลังสดและมันเส้น สะอาด โดยจัดทำข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างเกษตรกร โรงงานแปรรูปมันสำปะหลัง ลานมัน อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และโรงงานเอทานอล

๔.๒ แปลงใหญ่ปี ๒๕๖๔ (แปลงปีที่ ๒)

ดำเนินการในแนวทางเดียวกันกับแปลง ปี ๒๕๖๓

๔.๓ แปลงใหญ่ปี ๒๕๖๕ (แปลงปีที่ ๑)

๔.๓.๑ การเตรียมการ

๑) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ และรับสมัครเกษตรกรตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข โครงการฯ

๒) ตรวจสอบเอกสาร เสนอการรับรองแปลงผ่านคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ

๓) จัดเวทีวิเคราะห์ความต้องการ และความจำเป็นที่จะต้องใช้เทคโนโลยีของเกษตรกร เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา และจัดทำแผนรายแปลง

๔.๓.๒ การถ่ายทอดความรู้

๑) จัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการตามประเด็นการเรียนรู้ ซึ่งควรให้ความสำคัญกับโรคใบด่างมันสำปะหลัง และเทคโนโลยี ดังนี้

- การสำรวจและเฝ้าระวังโรคใบด่างมันสำปะหลัง ด้วยการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร ตระหนักถึงความสำคัญของโรคและแมลงพาหะ การสำรวจการระบาดของโรคและแมลง วิธีการป้องกัน และกำจัด

- การลดต้นทุนการผลิต ด้วยการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ การจัดทำ แปลงพันธุ์ดี การจัดการศัตรูพืช การเตรียมดิน การบริหารจัดการการผลิตที่เหมาะสม

- การเพิ่มผลผลิต ด้วยการใช้พันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การจัดการระบบน้ำ (ระบบน้ำหยด) การไถระเบิดดินดาน การปรับปรุงบำรุงดินที่ถูกต้อง

- การพัฒนาคุณภาพ ด้วยการเก็บเกี่ยวผลผลิตในเวลาที่เหมาะสม ครอบอายุเก็บเกี่ยว ตามสายพันธุ์โดยวิธีที่ถูกต้อง เพื่อลดการสูญเสียผลผลิตและให้ได้เปอร์เซ็นต์แป้งสูง การผลิตมันสะอาด และการแปรรูปเบื้องต้น

๒) จัดทำแปลงเรียนรู้ “การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง” ให้สอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนา รวมทั้งให้พิจารณาประเด็น การไถระเบิดดินดาน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การจัดการ ระบบน้ำหยด และการใช้พันธุ์ดี

๓) พัฒนาศักยภาพของเกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer

๔) การใช้กระบวนการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับการดำเนินงานในรูปแบบแปลงใหญ่

๔.๓.๓ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/เครื่องจักร/แหล่งน้ำ

๑) สนับสนุนวัสดุการเกษตร ในการจัดทำแปลงเรียนรู้ “การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มันสำปะหลัง” ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา รวมทั้งให้พิจารณาประเด็น การไถระเบิดดินดาน การใช้ปุ๋ย ตามค่าวิเคราะห์ดิน การจัดการ ระบบน้ำหยด และการใช้พันธุ์ดี

๔.๓.๔ การเชื่อมโยงตลาด

๑) ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรด้านการตลาด การเชื่อมโยงตลาด โดยการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การผลิตและการตลาดมันสำปะหลัง การผลิตมันสำปะหลังตามความต้องการ ของตลาด การบริหารจัดการตลาด และการเชื่อมโยงตลาดจากเกษตรกรผู้ผลิตกับลานมัน โรงงานแปงมันสำปะหลัง อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และโรงงานเอทานอล เป็นต้น

การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มันสำปะหลัง) ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕

ที่	จังหวัด	ปี ๒๕๖๓				ปี ๒๕๖๔				ปี ๒๕๖๕				รวมทั้งหมด (แปลง)
		SIZE				SIZE				SIZE				
		S	M	L	XL	S	M	L	XL	S	M	L	XL	
๑	กาญจนบุรี	๑				๑				๑				๓
๒	กาฬสินธุ์	๖	๒	๑		๕				๓				๑๗
๓	กำแพงเพชร	๑				๒	๑	๑		๓	๑			๙
๔	ขอนแก่น	๙	๓			๒๓	๑	๑		๘	๑			๔๖
๕	ชัยภูมิ	๔	๓	๑		๓๕	๕	๒	๑					๕๑
๖	ตาก					๑				๑				๒
๗	นครราชสีมา	๑๐	๕	๓	๑	๑๓	๘	๔	๓	๔				๕๑
๘	นครพนม									๑				๑
๙	บุรีรัมย์					๑	๑				๑	๑		๔
๑๐	ปราจีนบุรี	๑								๒				๓
๑๑	พิจิตร					๒				๒				๔
๑๒	พิษณุโลก					๔				๑				๕
๑๓	เพชรบูรณ์	๒												๒
๑๔	มหาสารคาม	๒	๑			๙	๑			๒				๑๕
๑๕	มุกดาหาร					๒				๒				๔
๑๖	ยโสธร					๑	๑	๑		๒			๑	๖
๑๗	ร้อยเอ็ด					๒	๑	๑		๑	๒			๗
๑๘	ระยอง					๑								๑
๑๙	ราชบุรี					๑	๒							๓
๒๐	ลพบุรี	๑				๒				๓				๖
๒๑	ลำปาง									๑				๑
๒๒	เลย	๑												๑
๒๓	ศรีสะเกษ	๓								๒			๑	๖

การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มันสำปะหลัง) ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕

ที่	จังหวัด	ปี ๒๕๖๓				ปี ๒๕๖๔				ปี ๒๕๖๕				รวมทั้งหมด (แปลง)
		SIZE				SIZE				SIZE				
		S	M	L	XL	S	M	L	XL	S	M	L	XL	
๒๔	สกลนคร		๑			๑		๑						๓
๒๕	สระแก้ว	๑		๓						๓				๗
๒๖	สระบุรี		๑			๑		๑						๓
๒๗	สุพรรณบุรี									๑				๑
๒๘	สุรินทร์									๑				๑
๒๙	หนองคาย					๑						๑		๒
๓๐	อำนาจเจริญ	๑				๘	๒	๑		๑	๒		๑	๑๖
๓๑	อุดรธานี					๗				๒				๙
๓๒	อุตรดิตถ์		๑	๑		๓				๑				๖
๓๓	อุทัยธานี	๑				๒				๑				๔
๓๔	อุบลราชธานี	๑๓				๒๕	๗			๔				๔๙
	รวม	๕๗	๑๗	๙	๑	๑๕๓	๓๐	๑๓	๔	๕๓	๗	๒	๓	๓๔๙